

SZERKESZTŐSÉG
és
KIADÓHIVATAL
hová a dolgozatok
és előfizetési pénzek
küldendők:
Kolozsvár, Ref. Theologia
2. számú lakás.

VASÁR NAP

KÉPES CSALÁDI HETI UJSÁG.

AZ ERDÉLYI EV. REF. EGYHÁZKERÜLET „EGYHÁZI
ÉRTÉKEZLET”-E TÁMOGATÁSÁVAL
SZERKESZTIK:

NAGY KÁROLY, VAJDA FERENCZ,
ref. theol. tanár, felelős szerk. sz.-lónai pap, főmunkatárs.

Megjelenik minden vasárnap egy iven.

Előfizetési ár:

Egy évre . . . 4 korona. Negyedévre 1 korona.
Félévre . . . 2 korona. Egy szám ára 10 fillér.

A „Vasárnap” előfizetési felhívása.

A „Vasárnap” a múlt számában a következő felhívást hozta:

A harmadik negyedévben lapunk e száma az utolsó. Felkérjük tehát azokat, kik csak negyedévekre fizettek elő, hogy a lap árát az utolsó negyedévre is (1 kor.) beküldeni sziveskedjenek. Ősz van; a munka kevesbedik, több idő jut az olvasásra. E negyedévbe esik a karácsony is, mikor olvasóinknak egy szép bibliai képet fogunk melléketül ajándékba küldeni. Ez értékes szép képet azoknak is megküldjük, kik ebben a negyedévben lesznek új előfizetőink. Gyűjtsünk ismerőseink körében minél több új előfizetőt! Gondoskodjunk, hogy a lap szétküldésében a nyáron előfordult rendetlenségek megszűnjenek. Régi előfizetőinknek még októberben küldjük a lapot, de ha október végéig előfizetésüket meg nem újítják — be fogjuk szüntetni.

Ajánljuk lelkésztársaink támogató figyelmébe.
A kiadóhivatal.

Október hatodika.

Én édes véreim, drága magyar népem, jut e még eszedbe, micsoda nap néked október hatodika?

Kérdezd meg a keresztyén hitedtől, mit jelent a nagypéntek? Kérdezd meg a hazáért hevülő magyar szivedtől, nem ez a nap e, az ezeresztendősi nemzeti történelem nagypéntekje? Tizenhárom nemzeti hős ezen a napon adta életét érted. — Ti ezüst hajú, hajlott vállu öre-

gek, emlékeztek még? Ti ott voltatok a diadalmas napokban, a csaták tüzeiben, a halál aratásán. Ti fiak és unokák, hányszor hallottátok a zsendelyes és nádas hajlékokban csendes estéken elbeszélni, hogy volt, mint volt az a dicsőséges küzdelem, a mint apáitok vívtak.

Aztán a tűz kialudott, csak a szivekben égett, mélységes csendes álmorult szeméitokra . . . S végig álmodtátok az ifju lelkü öregek, a fiak, a gyermekek a dicsőség vérvirágos napjait, a gyász idejét . . .

Emlékeztek még . . .? Oda hagyátok, akkori ifjak, deli férfiak az ősi tűzhelyet, az apai földet, az édes fészket, az ifju feleséget, a gügyögő gyermekeket . . . mindent, mindent . . . Mert ő azt izente! Végig jártátok a vérben, lángban álló haza földjét, kergettétek a buta zsoldosokat, a megvadult jövevényeket, a kik mit se tudtak arról, mi a magyarnak a szabadság . . .! Hej, milyen jó volt néktek az a kaszából lett szurony, harangból öntött ágyu . . .! Lelketek égett a győzelmi mámorban, a szabadságérzet izzó lelkesültségében. — Aztán beborult az ég Világosnál . . . S jött egy nap, melyen vér oltotta ki a szabadság tüzeit. Az a nap volt október hatodika . . .

Visszatértetek az ősi hajlékokba; megtaláltátok tetejét megtépve, oldalát golyótól lerontva, földjeiteket legázolva. Ki tette mindezt? Észak rémes árnyai, kik magukkal hozták a pusztulást, fagyot, enyészetet, halált azalatt, míg ti a dicsőség mezején jártatok.

S azután, hogy Világosnál elsötétedett az ég, még sokáig dörrentek a fegyverek, peregetek a dobok, de minden dőrej, minden dobper-

dülés vérhullást, honfi halált, vértanu aratást jelentett. De hát csak tizenhárman voltak a magyar nemzet vértanui? Óh, sokkal többen . . . Háromszáz esztendő óta velük együtt egész regiment lett belőlük.

S megsirattátok őket titkon, mert magát az elnyomott magyarnak, kisírni sem volt szabad. Ti az egykori honvédek álmatlan éjszakákon visszaképzeltétek magatokat a harcok tüzebe, az összeroppanó seregek csatazajába . . . Atéltétek újra a diadalokat, láttátok Világost, Aradot . . . S mikor senki sem látta, senki sem sejtette, csak az a jó Isten, könyben uszott a párnátok érettségük, miattuk . . . Emlékeztek-e még?

Miért nő a szabadság fája? Századok óta vér öntözi, vér szenteli meg földjét, tövét. Honnan veszi a magyar a szabadság ki nem oltható lelkesültségét, rajongó vágyát a szabadság után? A vértanuk emlékéből . . . az ő domboruló sirhalmaikból.

Imádkoztatok a magyarok nagypéntekjén. Ne vigy uram kísértetbe, de szabadíts meg a gonosztól, a testi-lelki szolgaságtól, rabságtól.

Emlékezzetek meg arról, a mit a lánglelkű költő megénekelt: Hol sirjaink domborulnak, unokáink leborulnak . . . Boruljatok le s mondjátok el áldó imádság mellett a szent neveteket.

Ugy-e megemlékeztek az aradi vértanuról, meg a többiekről . . . ha máskor nem, legalább október hatodikán!

Koréh Endre,
ref. lelkész.

TÁRCZA.

Arad.

Csodák történnek im a földön,
Káprázva nézi ezt a szem:
A rút bitók száraz czölöpje
Kihajt és virágot terem.

Friss, zöld babért hullajtanak le
Örömükben az őszi fák,
A fecske megjön s kikelettel
Mosolyog újra a világ.

Im leborulva áldunk téged
Te nagy nemzeti kikelet,
S oh áldott az a napmelegség,
Mely szült: a hazaszeretet!

Szávay Gyula.

Dal a honvédekről.

Ibolyaillat száll a légben,
Pacsirtadal repül felénk;
Reményünk mind bimbóba szökken,
Mit álmaink közé szövénk!
Reményünk, hogy derül tavasz még,
S egy fénysugáros szép napon
A hősök jeltelen porából
Babért terem a sirhalom.

Negyvennyolcz évnek szárnyecsapása
Hangzott e nemzet s hon felett,
Mióta hőseink alusznak,
S sirjuk hálánk oltára lett;
Tavasz ha jött, ide siettünk,
Élesztgetni szívünk hitét:
Hogy él hazánk s a szolgaság már
Szabadságunk nem tépi szét.

Szabadságunk, miért csatára
Riadvá ment a hős sereg
A sikra, hol aranykalászból
Pirosló búzaszem pereg;
Rivalt a kürt, bömbölt az ágyú,
S ki eddig lánczot hordozott,
Nemes aczélt ragadt kezébe,
Hisz ő a lánczhoz nem szokott!

És láng lobbant fel a szivekben,
Zsibongva, dúlva folyt a harc.
Te kis sereg, erős az ellen,
Veszélybe törni mért akarsz?

Egy nagyhirű könyv.

A könyv czime, melyről itt szólani fogunk ez: „*Kazár földön.*“ Irta *Bartha Miklós*, a kolozsvári „*Ellenzék*“ cz. ujság főszerkesztője s a zentai kerület országgyűlési képviselője, a híres ellenzéki politikus és még hiresebb író.

Micsoda alkalomból írta e könyvet? — Hosszu volna azt részletesen elmondani. De röviden megmondjuk. Van vagy 7 esztendeje, hogy ujságokban és gyűléseken mind hangosabb lett a panasz, hogy Magyarország északkeleti hegyvidékein nagy a szegénység, a nyomoruság, sokszor télen éhínségben pusztulnak az emberek, nyáron pedig tömegesen vándorolnak ki Amerikába. A nép, mely itt lakik nem magyar anyanyelvű ugyan, hanem *ruthén* és görög katolikus vallású. — A ruthént kis-orosznak is is mondják, mivel évszázadok előtt Kis-Oroszországból vándorolt be hazánkba, ugyanazon az uton, melyen egykor őseink jöttek: a *Vereczkei* szoroson és megtelepedtek a *Beszkidék* aljában. Innen terjedtek el Bereg, Ugocsa, Zemplén, Máramaros stb. megyékbe.

Hazánk másnyelvű polgáraitól abban különböznek, hogy a mig a többiek rendszerint mind a magyar-ügy ellen küzdöttek mindenkor: ezek mindig a magyarokkal tartottak. Rákóczinak ezek voltak a legbuzgóbb hivei és katonái s 1848-ban

Reád csap, mint galambra kánya,
S véred befesti a mezőt;
Vakon ne hullj bele sirodba,
Hajts térdet ellenid előtt!...

De a maroknyi nép merészen
Küzd, bár vigyorg ezer halál,
A Tápió karjába hull le,
Kit a gyilkos golyó talál,
De jött a hős, villámot osztó,
Viharfelhőként érkeze;
Repül az ellen, mint a polyva,
Elsöpri Damjanics keze!

Tavasza volt akkor is, tavasz volt,
Ibolyaillatos tavasz;
Paesirta zengte, szív dobogta:
Elmult a tél, már nem havaz!
Tavasz van most is, áll az emlék,
Babért termett a sirhalom.
S gyönyöröm, hogy hazám szivedbe
Hős tettüket beirhatom!

Lévay Mihály.

Mátyás király szobra.

Hogy készült el a Mátyás király szobra?

Kolozsvár város főterén, a százados Korvintemplom mellett a talapzaton van már Mátyás király szobra s ez év okt. 12-én nagy ünnepek mellett leplezik le kincses Kolozsvár városában.

Kerek hetvenöt esztendeje annak, hogy Má-

tyás király emlékének a megörökítése komolyan foglalkoztatni kezdte az országot. Legelőször 1832-ben esett róla szó. Néhai való jó *Ferenczy István* agyában fogamzott meg ez eszme s egy esztendő alatt olyan propagandát csinált neki, hogy országos mozgalom kerekedett belőle.

A higgadt, meggondolt Széchenyi időelőttinek mondta a dolgot, a gyűjtés azonban megindult s alig félesztendő alatt huszezer pengő forint gyűlt össze az emlékre. Az eredeti terven csak annyiban történt változás, hogy nem márvány, hanem ércszobor készítéséhez fogott *Ferenczy István*. — 1840-ben elkészült Mátyás király lovasszobrának mintája s várta az öntést. Nem kis dolog volt ez abban az időben. Az országban nem volt öntőgyár, külföldön is Münchenben a legközelebbi. Odáig pedig akkor még óriás volt az ut.

— Majd megmutatom én, hogy magyar ész is tud olyat mivelní, mint a német, — kötötte magát *Ferenczy* s nagy költséggel tömémentelen fáradság árán saját házában öntőműhelyt rendezett be. Csak Széchenyi csóválta hitetlenül a fejét.

— Jó nem lehet, mert jót csak akkor csinálhat bárki, ha érti, a mibe vállalkozik.

Igaza volt. A szobor nem készült el, mert *Ferenczy* nem értett az öntéshez, a burok megrepedt s kárbaveszett a rengeteg munka s a nagy költségek. A művészt azonban nem riasztotta el a sikertelenség. Neki állt megint az öntésnek. Ez a kísérlet is balul ütött ki.

*Ferenczy*től kezdtek elpártolni a hivei s ellenesei az egri érsekségnél akkoriban itt időző *Casagrande* szobrászt kezdték biztatni Mátyás lovasszob-

is ezek a magyar honvédek soraiban harcoltak. Papjaik legnagyobb része ma is jól beszél magyarul s iskoláikban is sok helyt magyarul tanítanak, sőt van templomuk, hol az istentisztelet nyelve is magyar.

A sok panasz végre felhívta a kormány figyelmét s a viszonyok tanulmányozására kiküldtek egy *Egán Ede* nevű skót eredetű, de régen nagy magyarrá lett embert. Ennek a jelentéséből világos lett, hogy a szegény ruthén nép megélhetésének két nagy akadály van. Az egyik az, hogy ezen a vidéken egy olyan nagy birtok jutott *a tagosítás folytán* egy ember kezébe, a melyik jóval nagyobb egy vármegyénél, akkora mint egy német kis-királyság s ez nagy birtok *a helytelen tagosítás folytán* *valóságos átok a népre*. Ez a birtok a régi Rákócziak birtoka, most a gróf Schönborné. A mi pedig a legfőbb baj benne az, hogy itt semmi erdőgazdaság nincs, hol a nép pénzt kereshetne, hanem *vadászterület*, melyet roppant gazdag ura csak arra tart, hogy szarvasokat, őzöket, vad-disznókat stb. tenyészessen, mikre aztán nagyuri vendégeivel őszönként vadászhasson. E vadak aztán a szegény ruthén faluknak az erdők közt elszórt határait folyton pusztítják s ezek miatt a nép még legelőt is alig kap az uradalomtól.

A másik baj az, hogy e szegény nép nyakára roppant sok lengyel- és galicziai vuklis

zsidó, ugynevezett *khazár* vándorolt be Galicziából, kik pálinkaméréseik folytán kezükbe kerítik a népet és pénz-, föld-, felesmarha stb. uzsorával kiszipolyozzák, mint a pók a hálójába került legyet, mig elpusztul.

A kormány elhatározta, hogy segít ezen a népen és pedig úgy, hogy gazdaságilag megerősíti s kiveszi az uzsorás-kazárok karmai közül. A feladatra a földmívelési miniszter *Darányi Ignác* vállalkozott, az egész dolog vezetését pedig a helyszínén *Egánra* bízták.

Egán először is arra czélt, hogy hegyvidék lévén, itt csak a marhatenyésztés segíthet a népen. A Schönborn uradalomtól rengeteg hegyi legelőket vett bérbe, jó fajta marhákat osztott ki a nép között, hitelszövetkezetet csinált minden községben, hogy az emberek olcsó pénzt kapjanak, végre szövetkezeti boltokat létesített, hogy a khazárok a kereskedelem útján ne szipolyozzák a népet. A legelő bért és a marha árak visszafizetését pedig csak öt év után kívánta rátáknak, mikor már több marhája lesz a szegény ruthénnek.

Ezért a *népmentő munkáért*, különösen mikor a *hitelszövetkezetek és szövetkezeti boltok* felállítottak a zsidók és zsidó ujságok roppantul rátámadtak *Egánra* és *Darányi* miniszterre, hogy ők *üldözik a zsidókat*. Lett nagy lárma. Ekkor ment el *Bartha Miklós* arra a vidékre, hogy

rának megalkotására. Az olaszban sem bíztak azonban tulságosan s végre is Münchenben Schwantlernal rendelték meg a mintát. Itt aztán az a különös sors érte Corvin Mátyást, hogy kevés átformálással a bajor mester I. Lajos bajor király emlékének alkotta meg belőle.

Ferenczynek 1856-ban bekövetkezett halálával csufon elaludt a szoborterv egy negyedszázadra. Egy kolozsvári unitárius tanár vetette föl újra az eszmét 1882-ben, de a lelkesedéssel kívül, a mivel az ügyet fogadták, nem történt semmi. A város kimondta ugyan a szobor felállítását, de törödni nem törődött vele.

Mátyás szülőháza pedig roskadozó félben a katonák birtokában volt, a város ezt jelölte ki részükre kaszárnyának. Ennek az épületnek az udvarán jelent meg Ferencz József király kolozsvári látogatása alatt.

— Nagyon régi lehet ez az épület, jegyezte meg az uralkodó,

— Bizony nagyon régi. Itt született Mátyás király, — magyarázták a királynak, a ki megdöbbenve hallgatta a fölvilágosítást.

— Nem nagy kegyeletre mutat Mátyás király iránt szülőházának katonai czélokra való használása, — fordult az erdélyi urak felé a király, a kiket láthatólag kinosan érintett a dolog.

Ennek a következménye lett a nagy király szülőházának a restaurálása s szoborbizottság föléledése. Hegedüs Sándor orsz. képviselő, a későbbi kereskedelmi miniszter állott a bizottság élére s megindult a munka most már serényebbül s több eredménnyel is. Hamarosan együtt volt 130.000

szemeivel lásson mindent. Látott s meggyőződött arról, hogy mekkora gonoszság ezt a szép népműntő munkát gyanusítani. És megírta e könyvét „Kazárok földjén“ czímmel. E könyvben megrázó igazsággal ismerteti a szomorú helyzetet s magasztalja a szép népműntési munkát.

Ezt akarjuk olvasóinkkal bő kivonatokban megismertetni.

S miért? — kérdezhetik sokan.

Feleletünk egyszerű. Azért, mert ugyan az a baj, az elszegényedés és kivándorlás, ha némileg eltérő okokból és formában is, de nagyon fenyegeti erdélyi magyarságunkat is és főleg a székelyeket.

Fenyegeti pedig annyira, hogy a mentésre immár nem elég a jótanács, hanem határozottan állami beavatkozás és állami vezetés alatti segítség szükséges.

A kormány erre nézve meg is tette az első lépést. Megbizta Sándor János marosvásárhelyi főispánt a székely segélymunka vezetésével. E lelkes, kiváló ember, a székelyek nagy barátja meg is fogja tenni a mi csak lehetséges. De kell, hogy a nép is bizzék benne. Hogy tudja, miszerint a mit a kormány akar, az a nép jólétének emelése. Hogy lássa meg más példán is; hogy nézzen ki a bajok, mi azoknak forrása s hogy lehet rajta segíteni. Hogy ez által nyíljanak fel a szeme saját bajainak s azok forrásai-

forint s kitűzhették a pályázatot az emlékre. Hét pályázó közül Fadrusz János műve került ki győztesen, a mely a diadalmas csatából megtérő, lóháton ülő királyt ábrázolja. Négy férfialak áll a talapzatul szolgáló bástyafokon és diadaljelvényeket rak le a győztes hadur lábaihoz. — Ennyit előzetesen. y.

Képek a keresztyén egyház történetéből.

2. A jeruzsálemi gyülekezet és a főapostolok.

„Ti vagytok a világ világossága: hegyen fekvő város el nem rejtőzhetik“ . . .

Mát. V. 14.

(Folytatás.)

Péter Rómában való tartózkodása azonban történetileg nem bizonyítható. Hasonlólag áll a dolog halálával is. Egy szép legenda azt beszéli, hogy Péter a Néró-féle üldözések idején fogóságba jutott, de onnan kiszabadult és menekülni akart Rómából. Mikor ment az uton, szembe találkozott Jézussal s azt kérdezte tőle: „Hová méssz, Uram? (Quo vadis, Domine?)“ „Rómába megyek — felelt az ur — hogy ha már te elhagytad nyájamat, még egyszer megfeszíttessen magam.“ Péter megszégyelte magát, átlátta, hogy neki nem szabad félnie a haláltól, önként visszatért börtönébe s bátran elszenvedte a kereszthalált. A monda azt is hozzáteszi, hogy saját kivánságára fejjel lefelé feszítették meg,

nak felismerésére is és keresse a javulás útját, vagy ha arra reá vezették, tudjon azon járni kitartó munkával.

Mert nem az a segítség, hogy alamizsnát kapjunk, a mely ugysis hamar elfogyna; hanem az, hogy tanuljunk meg élni és gyümölcsözőleg munkálni. Dolgozni magunkért és egymásért s a közjóért.

Ez a népműntő, népnemesítő munka egyházilag sem közömbös. Jó nép, művelt nép, jólétben levő nép erkölcsileg és vallásilag is jobba lesz, vagy legalább is könnyebben azzá tehető. Igaz; nem a gazdagság és anyagi jólét a legfőbb dolog, de ebben a világban minden nemes cél megvalósításának anyagi eszközökre van szüksége.

Egyházunk érdekében állónak is tekintjük tehát a Bartha Miklós nagyhirű könyvének megismertetését, melyből jövő számunktól kezdve „Tárca“ rovatunkban szemelvényeket közlünk.

A jó munkán legyen Isten áldása!

y.

mert nem tartotta magát méltónak arra, hogy Jézushoz hasonló módon haljon meg.

Péter eltávazása után *Jakab*, az Ur testvére, vette át a jeruzsálemi gyülekezet vezetését, a ki már korábban is nagy tekintélynek örvendett. Jakab a templomnak és a törvénynek rendíthetetlen hive volt s ezért *igazságos*-nak is neveztetett. Egy régi egyháztörténetíró azt beszéli róla, hogy „születése óta szent vala.

Bort és szeszes italt nem ivott, húst nem evett. Haját nem nyírta soha. Olajjal meg nem kente magát és nem fürdött. Nem viselt gyapju-, hanem lenruhát. Naponként felment a templomba s ott találták őt térdelve és a nép számára bünbocsánatért könyörögve, úgy, hogy térdei fel voltak törve, mint a tevéé, mert ő az örökkévalóhoz mindig térdre hullva imádkozott“ . . .

A keresztyének között Jakab volt a zsidó vallásos szokások és hagyományok legbuzgóbb ápolója, a ki szigoruan ügyelt arra, hogy a keresztyénség a templomtól és törvénytől el ne szakittassék. A pogányok megtérítésénem ellenezte ugyan, de megkivánta, hogy megkeresztelésük előtt körülmétkedjenek, s azért keményen megrotta Pétert a czézári százados megkeresztelésekor tanusított eljárásáért. A gyülekezet tagjai az ő vezetésé alatt naponként megjelentek a templomban s elmondották szokott imádságukat; a szombat törvényét, a böjtnapokat és a tisztaságra vonatkozó rendeleteket pontosan megtartották, szóval annyira buzgólkodtak a törvény mellett, hogy még a farizeusok jóindulatát is sikerült megnyerniök. Mindez a Jakab műve volt, a ki ily módon teljesen elfojtotta a szabadabb szellemet s a krisztus vallását a zsidóság békói közé szorította.

Különben nehéz idők voltak akkor, midőn Jakab az egyházat vezette. Jeruzsálemben nagy

drágaság és éhínség uralkodott s e miatt a keresztyéneknek sokat kellett szenvedniök. Szerencsére a külföldi egyházak nem feledkeztek meg róluk s adományaikkal bőkezűen támogatták őket.

Időközben újra kitört a keresztyénüldözés s ennek maga Jakab is áldozatul esett a 62-ik évben. A főpap husvét táján elfogatta az apostolt és a bírák elé állította; ezek azonban nem

találtak elég okot arra, hogy elítéljék. Ekkor a főpap dühében a templom ormáról letaszította s a néppel megköveztette. Míg a kövek hullottak, Jakab térdre esve könyörgött ellenségeiért — s e közben egy kő kioltotta életét.

Körülbelül ebben az időben történt, hogy *János* apostol, a Jézus hiveinek egy kis csapatjával, az üldözések miatt vándorbotot vett kezébe s atyáinak földjét örökre elhagyva új működési tért keresett magának. János tul volt már az első ifjúságon s korábbi szenvedélyességét teljesen levetkőzte; de a Krisztus iránti odaadó szeretet egész üdeségében megmaradt szívében. Az utóbbi 2 évtized alatt, részint Péter és Jakab mellett, részint térítő utjai folyamán, nagy lelki átalakuláson ment keresztül, s az ifjúkori hevességet és erőszakos hajlamot érett megfontolás és az evangélium ügye iránti törhetetlen odaadás váltotta fel. Ezért a jeruzsálemi gyülekezetben, mint egyik oszlop-apostol, igen nevezetes szerepet

játszott. Jeruzsálemből való távozása után Kis-Ázsia felé vette útját s az itteni római tartomány fővárosában, Ephezusban telepedett meg. Ez a népes és gazdag város, melyben a Pál-alapította ker. gyülekezet évtizedek óta virágzott, a szomszédos egyházakkal, nagyszerű munkamező volt az apostol számára. A városban és vidékén élő keresztyének nagy tisztelettel vették körül, s ő csakhamar e gyülekezetek felügyelője, főpapja

Czetz tábornok.

A Történelmi Lapokból.

lett. Mint a Jakab elvtársa, távolról sem értett egyet nagy elődje szabadszelleme intézkedéseivel s — ha kiméletesen is — arra törekedett, hogy mindenfelé a jéruszálemi gyülekezetben uralkodó szokásokat honosítsa meg. Olyan buzgó hive volt a törvénynek, hogy midőn a fürdőben egy szabadabb irányú keresztyén tanítóval találkozott, így kiáltott fel: „Meneküljünk, nehogy a fürdő összeomoljék, mert Kerinthus, az igazság ellensége van benne!“

(Vége következik.)

Az aradi vértanuk.

Tudunk-e ma is emlékezni rájuk?
Megkoszoruzzuk véres Golgotájuk?

Ki sürgő-forgó, apró hangyanép,
Kit hétköznapi gondok ezre tép.

Kis annyi tenger ügygyel-bajjal élünk,
Hogy voltaképpen élni — rá sem érünk...

Fölnézünk rájuk, néma hódolattal —
S nagyot sóhajtunk félénk áhitattal...

Csak egy van, mit e korszak meg nem ért:
Hogy értek rá — meghalni a honért?

Sas Ede.

Isten igéje.

Élet a halálban.

Boldogok, a kik háboruságot szenvednek az igazságért....
Örüljetez és örvendezzetez,
mert a ti jutalmatok bőséges a mennyekben.

Máté 5, 10—12.

Történelmünk sötét betűkkel irt lapja jelenik meg szemem előtt e napon. Október 6. Sötétségnek, gyásznak, halálnak napja. A föld megrendült, mint mikor százados tölgyek zuhannak alá bérczek tetejéről. A levegő meg-rázkódott, mint mikor magasba törő torony dülése rázza meg. Hullottak a nagyok...

Szemem a multba néz. Előttem a haza, az édes anyai föld mint egy nagy temető. Hallom sirását az őszi szélnek. zuhogását a sárguló falevélnak. Száraz kóró csontjait zörgeti az enyészet dörgő nyöszörgése: temetik a magyart... A nap fátyolt vont arczára, sűrű sötét fátyolt. Nem akarta látni a bitófát, az igazság golgotai keresztyét. Nem akarta hallani puskák ropogását, pokol szörnyeinek szabadságot ölő bőséges üvöltését. A nemzet szive megszakadt, könnye záporoként omlott. Meghaltak a nagyok. Arad földjén vér. Tizenhárom hősnek vére.... Hazánk egén uj csillagok, Tizenhárom vértanu fényes csillaga...

Meghaltak ők... de van-e még ilyen boldogság: hazáért halni bátran, vitézen? Meghaltak ők... de nem, megdicsőültek. Nevök hallatára izzóvá lesz szívünk; ez izzásban ott van az ő lelkek. Az aradi hanton nyílik még a virág; e virágban ott van az ő vérök. Szellő sutogása szabadságról beszél; e sutogásban ott van az ő lelkek. Október 6-án im egy nemzet kulcsolja imára kezét: él még a 13 aradi vértanu. Keblünkben im föllángol a szabadság tüze: él még a tizenhárom aradi vértanu. Fénylik mi közöttünk az igazság napja: él még a tizenhárom aradi vértanu. Magyar szó, magyar dal, magyar imádság magyar szivből, magyar légen, szabad szárnyon száll föl a magasba: él még a tizenhárom aradi vértanu.

Az Ur szólott és megelevenedtek a halottak. Az Ur kibocsátotta az ő világosságát s történelmünk sötét lapja fényleni kezdett, mint gyémánt, dicsőségnek örök fényében. Az Ur kibocsátotta az ő igazságát s megjelent a tizenhárom hős koronás fővel. Az Ur megmutatta orcáját és a mi könnyünkben lett hasonló hajnalnak áldott harmateppje.

Nagy vagy Te óh, Uram! Sötét, rémes felhőből bocsátod az áldást; kopár hegyből fakasztasz termékenyítő folyót; égbesötétlő, vad bérczek mögül szólitod elő a napot... Szenvedésből, könnyből, vérből és halálból öröm, dicsőség, élet támada. És szívünkben megzendül az Idvezítő szava: „Boldogok, a kik háboruságot szenvednek az igazságért...“

Biró Sándor.

Világ krónika.

A sziczial ciklon. Délitáliában és Sziczia szigetén a mult héten óriási szélvihar dühöngött. A pénteki árvizeket vasárnap óriási vihar követte Sziczia keleti felében. A tenger felől száguldó fergeteg végig söpörte *Catania* vidékét. A patakokban zuhogó zápor elöntött utcát, házakat, mindent, a szélvihar fákat csavart ki tövestől s a házak tetejét egymásután emelte fel s vitte tovább. Legborzasztóbb volt a pusztulás *Modica* városában, hol nem maradt ép ház s a romok 200 embert temettek maguk alá. A vihar 24 óra hosszat dühöngött. A szántóföldek viz alatt vannak. Rómában a lapok megrendítő részleteket közölnek a modicai pusztulásról. A szirakuzai tartományban 5 millió lirára becsülik a vihar okozta kárt. *Catania*ban a vihar nem okozott nagy kárt. A tenger nagyon viharos. A kikötői töltés megrongálódott. Mult éjjel a kikötőben veszteglő hajók nagy veszedelemben forogtak. A „*Caprava*“ német gőzöst az erős hullámverés elszakította a horgonyról és kissé megrongálódott. Az *Etna* környékén nagy pusztítást vitt véghez a vihar. A szőlők elpusztultak. Az *Etna* tűzhányóból tegnap sűrű tüzoszlop és fehér gőz szállt fel. *Modica*ban eddig 130 holttest került meg. Azt hiszik, hogy még 70 áldozat van a romok alatt vagy a tenger hullámaiban. A

vihar következtében tegnap Vastó és Ransalvo között kisiklott egy tehervonat. Hat kocsis összezúzódott, a többi megrongálódott. Egy vasuti alkalmazott életét veszítette egy másik megsebesült. A vágány szabaddátétele folyamatban van. A király Giolitti belügyminiszternek 50,000 lirát bocsátott rendelkezésére Modica és szicíliai községek árvizkárosultjai számára. A miniszter rögtön 15,000 lirát küldött a catániai prefektusnak és 35,000 lirát küldött a szirakusai prefektusnak.

Zola Emil meghalt. A világhírű regényíró megelőző este érkezett meudoni nyaralójából Párisba. Az idő hűvös volt s ezért meghagyta szolgálójának, hogy a hálószobába fűtsön be. Reggel 8 órakor őt hálószobájában halva, nejét eszméletlenül találták. A megromlott kályhából kiömlött szén-gáz ölte meg. Nejét talán sikerül megmenteni. — Halála nagy csapás az egész világirodalomra nézve. Regényei hatásával csak az orosz Tolstoj gróf vetekedhetik. Regényein kívül, melyek nagy része magyarra is le van fordítva, világhírűvé tette nevét az is, hogy Dreyfuss kapitány ártatlanságáért sikra szállt, midőn azt Franciaországban alig merte tenni valaki a nevesebbek közül.

A milliós sikkasztó halott *Jellinek*, ki egyik bécsi banktól több millió koronát sikkasztott s azzal megszökött, hiába keresték. Most holttestét kifogták a Dunából. Így menekült a börtön elől a halálba.

Az egyetemi tanulók világ-kongressusa a napokban *Velenczében* lesz. Az oláh tanulók most is mozgolódnak, hogy a magyarok ellen áskálódjanak, és szidják a románok elnyomóit. Addig pedig itt vigan terjeszkednek a magyarság rovására. Furesa világ!

Egyházi élet.

Egyházkerületi közgyűlés. Br. Bánffy Dezső, az erdélyi ref. Egyházkerület elnök-főgondnoka, az évi rendes közgyűlést f. évi november hó 8-ára tűzte ki. A gyűlés főtárgyai a költségvetésen kívül szervezeti javaslatok lesznek az egyházmegyék új beosztásáról, a tanárválasztási szabályzat módosításáról, gondnok- és tanárválasztások. — A dunamelléki ref. egyházkerület elnöksége pedig október 13-ára hívta össze a kerületi közgyűlést Budapestre.

Papbeiktatás. A székelyudvarhelyi ref. egyház új lelkipásztorát, Vajda Ferenczet szeptember 28-án igtatta be főt. püspökünk. Az új lelkész hívei 25-én nagy fénynyel és lelkesedéssel fogadták. Az igtató ünnepély is minden pontjában fényesen sikerült. Érdekelteken kívül közreműködött a városi dalkar s a kollegiumi ifjúság. Püspökünk ismét valósággal elragadta a hallgatóságot felekezeti különbség nélkül, úgy a templomban, mint az ünnepély végén rendezett 300 terítékű banketten. Új lelkész pedig szintén meggyőzőtt, rokonszenves fellépése, szép beszéde, megnyerő előadásával, hogy azon remények, melyet az őt ismerők beléje helyeztek, teljes mértékben meg fognak valósulni. Adjon az

Isten neki bőséges erőt, hogy ezen hely is legyen már valahára igazán hegyen épített város.

Az 1848. XX. t.-cikk végrehajtására vonatkozólag írja a „Magyar Szó“, hogy az 1903. év költségvetésébe 500 ezer korona új segély vétetett fel a protestáns egyházak segélyezésére. Ez főleg az egyházkormányzat költségei fedezésére lesz fordítandó. Ez is valami, de mily messze áll még a nevezett törvénycikk megfelelő végrehajtásától!

Tisza Kálmán utóda a *máramarosszigeti főiskola gondnoki székben* az elhunyt fia, gróf Tisza István lesz. Az új iskolai főgondnoknak beiktatása október 2-án lesz Máramaros-Szigeten. Az új főgondnokot nagy ünnepiességgel szándékoznak fogadni. A beiktatáson György Endre felügyelő gondnok, Lator Sándor, Teleki Gyula gróf képviselők is jelen lesznek.

A református papok egyházi ruhája. Nemes Mihály festőművész háromféle egyházi öltözetet mutatott be, abból a célból, hogy azok közül a legalkalmasabbat válasszák ki a református papok és zsinat útján tegyék kötelezővé. Protestáns elvek szerint nagyon bajos dolog ilyen külsőségekre nézve kötelező törvényt alkotni. Aztán meg nagy kérdés, hogy van-e egyáltalán papi uniformisra szükség. Mi azt hisszük, hogy nem igen.

Mai képünkhöz.

Czetz tábornok képe.

A 80 évét most betöltött tábornok egy régebbi arcképét mutatjuk be olvasóinknak. A tábornok páratlanul szép emlékiratainak bevezető részét, melyet *Strasser Mihály dr. gonddal és jó magyarsággal* fordított, a „Történelmi Lapok“ szíveségéből jövő számunkban közöljük.

Vegyes hírek.

Ferencz Ferdinánd trónörökös fia.

Mint Bécsből jelentik, Hohenberg hercegnő, Ferencz Ferdinánd trónörökös főhercegnéje ma délután fiugyermeknek adott életet. A hercegnő és az újszülött kis herceg egészségesek. A lapok most már azt vitatják, hogy e gyermek trónörökös-e, mert a magyar törvények szerint az volna, de atyja, mikor egy nem királyi vérből való hercegnőt vett feleségül, lemondott gyermekei trónöröklési jogáról. Bizony, ebből még sok bonyodalom keletkezhetik.

Elpusztult család. Martonoson a Tisza mellett Karvaly János ottani lakos *magát és öt tagból álló családját a Tiszába ölte.* Karvaly még pár évvel ezelőtt vagyonos ember volt, de szerencsétlen spekulációk következtében mindenét elvesztette. A múlt héten árverezték el a házat és mindenét. Akkor csolnakba ültette egész csa-

ládját, hogy átvigye a Tiszán egy más faluba. De a csolnakot felborította s a vízből fölmerült feleségét és gyermekeit átnyalábolta és úgy merültek el valamennyien. A véres küzdelmet még látták a parton állók, a kik rögtön csolnakba szállva, utánuk eveztek, de mire elérhették volna őket, elmerültek. A szerencsétlen családot szombaton fogták ki a hullámsirból és visszavitték őket Martonosra, a hol közös sirba temették el az elpusztult családot. Hogy lesz a tulságos s nem egyenes uton való gazdagságra való törekvés veszte az embernek. S még is annyi szomorú példából mily kevesen okulnak!

Akczió a székely ifjak érdekében. Az erdély-részi róm. kath. státus — írják a lapok — oly tervet akar megvalósítani a szegénysorsu székely ifjak érdekében, hogy Kolozsvárt az Egyetem-téren levő, Szent-Józsefről elnevezett finevelő intézete (szeminárium) felé, még egy emeletet húzat, hol szegénysorsu székely ifjak *teljes ellátást* kapnak *ingyen* valláskülönbség nélkül. És dicsérik a szép tervet. Pedig nem nehéz felismerni a szemfényvesztést. Más vallásu tanulókat csak azért és akkor vesznek fel, hogy katolikusokká tegyék, áttérítsék. Nem pénzen való lélekvásárlás lesz ez is?! Csak a módja jezsuitább!

Az „Aradi Székely Otthon“ elnöksége hazafias lelkesedéssel a gyakorlati téren óhajtván segínyére sietni székely iparosainknak és házi iparral foglalkozó véreinknek elhatározta, miszerint folyó évi december 15-től január 5-ig a székelyföld specialis ipari és házi-ipari termékeiből, különösbbe gyermek játékok, különféle tapló-, fa-, cserép- és kosár-munkákból, disz- és használati tárgyakból, egyszóval mind azon czikkekből, melyek karácsonyi és ujévi ajándéktárgyak gyanánt értékesíthetők, Arad városában nagyobb szabásu tárlatot rendez, melyen a kiállított tárgyakat el is árusítja. E tárlaton szerzett tapasztalatok után czélja az „Otthon“-nak az is, hogy a keresettebb czikkekből állandó bizományi raktárokat létesítsen, úgy Aradon, mint vidékén. A tárlatra küldendő tárgyak kiállítását és azok elárúsítását az „Otthon“ teljesen díjtalanul eszközli és az eladott tárgyak értékét minden levonás nélkül juttatja a tulajdonos kezébe. A részvétel iránti jelentkezések minél előbb, azonban legkésőbb folyó évi november hó 1-ig eszközöndők. — Megfelelő jelentkezési iven az „Aradi Székely Otthon“-nál, avagy a marosvásárhelyi „kereskedelmi és iparkamará“-nál kaphatók. Részletesebb felvilágosítással különben bármelyik fenti czim készségesen szolgál. Hazafias tisztelettel kérjük tehát Czimet, miszerint a rendelkezésére álló minden eszközökkel e tárlat tartását a legszélesebb körben közhírré tenni, az érdekelt iparosokat és házi-iparüzőket külön is felhívni s a kiállításon leendő részvételre hathatósan buzdítani sziveskedjék.

Czetz tábornok emlékiratai. Az 50 év óta a magyar hazától száműzetésben élő Czetz János 48—49-es tábornok, Bem táborának legmagasabb rangu életben levő tisztje, megírta emlékiratait. Az emlékiratok kiterjednek a szabadságharcz eseményeire és több olyan részletet világítanak meg, a melyekről csak Czetznek, mint Bem tábornok után legmagasabb rangu tisztnek volt tudomása. — E naplón kívül Magyarország jövődjéről irt egy érdekes cikkelyt a széles látókörű tábornok. E cikkelyben Magyarországgal kapcsolatban az európai államok jövőre való kialakulását jelöli meg s utmutatást ad Ferencz József király tanácsosai-

nak, hogy mire legyenek figyelemmel de a haza jövőjét illetőleg az uralkodót mire figyelmeztessék. A száműzött 80 éves tábornok eme figyelmeztetése úgy hangzik, mint egy hazáját mélyen szerető pátriárka végrendelete. Az ország összes folyóiratai között a Történelmi Lapok Czetz tábornok irataival a legértékesebb közleményeket hozza. — A lap Kolozsvárt jelenik meg. Előfizetési ára egy évnegyedre 2 korona.

Kiásott Árpádkori város. Egy Árpád-korabeli város nyomait fedezték föl a tolnamegyei Gyántpusztán, Ozora mellett. A hogy gőzekével szántották a földet, sok régi téglá került napvilágra. Megállapították, hogy a gőzeke több holdnyi területen egész községnek épületmaradványait emelte ki; mindenütt Árpád-ház-korabeli edénytöredékek kerültek fölszínre. A lelőhely közepén áll a templom, melynek alapfalait kitisztítván, egészen épen került elő a szintén Árpád-korból való, körülbelül tizenharmadik századbéli templom. Szentélye, hajója és a torony alapfalazata is tisztán láthatók. Kilencz csontvázat is találtak a templom körül, hol akkori szokás szerint a temető terült el, ahol a csontvázak összekulcsolt kézzel fekszenek. Eredetileg fakoporsóban voltak, de már csak a rozsdás szegek maradtak meg a koporsókból.

Érdekes régiségek Szentes batárában. A Csongrád vármegyei Régészeti Múzeum fáradhatatlan öre, Csallany Gábor, a berekháton a múlt évi kutatások példájára ez idén is rendezett ásatásokat és pedig ismét szép eredménnyel. Az idén föltárt kilencz régi sirban szintén módfölött értékes régiségek, ugymint: drágagyöngyök, nyílhegyek, dárдавégek és paizsdudorok kerültek napfényre, még pedig olyanok, aminőket eddig Magyarországon nem találtak. Több mint valószínű, hogy a régiségek az időben kerültek a földbe, amidőn hazánk e részén a gótok és gepidák tanyáztak.

Szolgabiróból — czimbalmos. A „Bereg“ hiráda szerint a szolgabiró, akiről szó van, Szaploneczay János. Régi, nemesi család sarja. Szülei s rokonságn Máramaros vármegyében élnek és a családnak több tagja igen előkelő szerepet vitt úgy a vármegyei közéletben, mint a társadalomban. Ő maga a jogi tanulmányok végeztével a közigazgatási pályára lépett s rövid gyakornokoskodás után Beregvármegyében szolgabirónak választották meg. A szolgabirót városszerte mint kitünő czimbalomjátékost ismerték. A napokban Szaploneczay lemondott hivataláról és elutazott Amerikába, hogy ott mint czimbalom-művész szerezzon hirt, dicsőséget és — pénzt. Mert ma ez a fődolog!

Börtönre ítélt gróf. A müncheni bíróság büntető kamarája család miatt nyolcz hónapi börtönre ítélte Wickenburg Vilmos birodalmi grófot, egy régi tiroli nemes családnak teljesen elzüllött sarját. A gróf valamikor délczeg tiszt volt, de pazar életmódja miatt ott kellett hagynia ezredét. Legutóbb egy orfeumtulajdonost csalt meg s ennek följelentésére vont a most felelősségre a müncheni bíróság. A gróf belenyugodott az ítéletbe. — Lám, lám, mivé lesz az ember, a kinek csak élvezet kell minden áron. Szülők! tanítsátok meg gyermeketeiket — szeretni a munkát!